

Landsbygd i centrum

Nr: 2
Maj 2023

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

**Motståndskraftigare
skogar med hyggesfritt
skogsbruk**

**Stegsholms gård –
mjölkgården som står
på flera ben**

**Tillsammans
skalar vi upp vår
livsmedelsberedskap**

**Viktiga datum för
SAM-ansökan**

23

9

Innehåll

- 3** Ledare
- 4** Det händer med en regional livsmedelsstrategi
- 8** Vill du veta mer om hyggesfritt skogsbruk?
- 9** Sjögull – en invasiv främmande art i länet
- 10** Mjölkgården som står på flera ben
- 12** Tillsammans skalar vi upp vår livsmedelsberedskap
- 17** Säkra ditt lantbruks vattentillgång
- 18** Nya möjligheter att söka investeringsstöd
- 21** Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet
- 22** Information om djurhållning
- 25** Behöver du betesmark eller vall?
- 26** Kurser och rådgivning
- 28** Var finns pengarna för energi och klimatinsatser?

10

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen i Stockholms län till dig som bor på eller engagerar dig i länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare gröna och blå näringar, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Genom reportage och information om möjligheter till stöd och kompetensutveckling hoppas vi att du lockas till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

LEDARE

Äntligen vår!

Den ovanligt kalla och sena våren har släppt sitt grepp och sol och värme har äntligen fått naturen att spira och grönska. Vårbruket kom igång senare än normalt och en del höstsådda grödor har utvintrat efter ogynnsamma vinterförhållanden. Det spekuleras om en varm och torr sommar vilket såklart väcker oro för hur växtodlingssäsongen kommer att bli. Vi minns torkan, bränderna och foderbristen sommaren 2018 med förskräckelse. Förhoppningsvis slipper vi uppleva en liknande situation i sommar, men Länsstyrelsen har förberett för om något sådant skulle inträffa igen. Främst handlar det om information och vägledning men också om betesförmedling där markägare och djurägare kan hitta varandra. På Länsstyrelsens webbplats hittar du samlad information om vattenförsörjning och hantering av torka.

För lantbruket har det varit omvälvande tider med höga energipriser och kostnader för insatsvaror under en rad år, orsakade av olika typer kriser. Lönsamheten i lantbruksföretagen har påverkats och sårbarheten i livsmedelskedjan har blivit synlig.

Det är därför välkommet att livsmedelsberedskap blivit en allt viktigare punkt på agendan och att den nu lyfts i livsmedelsstrategin 2.0. Målen om en ökad produktion, högre självförsörjning och försörjningsförmåga samt lönsamhet i företagen är det som bygger en stark livsmedelsberedskap på lång sikt. På [sidorna 12–13](#) kan du läsa om kommunernas livsmedelsberedskap.

Länsstyrelsen Stockholm har sammanställt vad den regionala livsmedelsstrategin har bidragit med under de fyra år som den har funnits. Det är imponerande hur många och betydelsefulla insatser som hunnits med, alla med utgångspunkt i att bygga ett hållbart och robust livsmedelssystem. Jag vill särskilt lyfta den vägledning som tagits fram för kommunernas hantering av jordbruksmarken i den fysiska planeringen. Kunskapen i kommunerna om jordbruksmarkens värde är oerhört angelägen. Den värdefulla jordbruksmarken är en ändlig resurs som behöver värnas för både nuvarande och framtida livsmedelsförsörjning och det rättsliga skyddet är idag svagt. Läs mer om det på [sidorna 4–7](#).

Digital uppföljning av jordbruksmark

Inom den nya jordbrukspolitiken CAP 2023–2027 finns flera förändringar som du som lantbrukare behöver känna till. En av nyheterna är att all mark som ingår i alla lantbrukares SAM-ansökningar kommer att följas upp årligen. Marken kontrolleras via satellit och hanteras i ett datasystem för att identifiera vilken aktivitet som bedrivs på marken. Det var tydligt vid de informationsträffar som Länsstyrelsen anordnade i februari och mars att många lantbrukare inte snappat upp eller förstått den nya kvalitetshöjning som alla medlemsländer inom EU gör. Läs mer om det på [sidan 14–16](#).

Landsbygd i Centrum önskar alla läsare en skön sommar!

Stockholm 15 maj

Ulrika Lundberg

Landsbygdsdirektör

Landsbygd i centrum

Utgivare & redaktion

Länsstyrelsen i Stockholms län
Ulrika Lundberg (ansvarig utgivare)
Kristina Nigell (textredaktör)
Ylva Berry (projektledare, bild & form)
Karin Haglund (bild & form)
Christina Fagergren (grafisk form)

Prenumeration

Om du vill få tidningen i din brevlåda eller det elektroniska nyhetsbrevet till din e-post tecknar du en kostnadsfri prenumeration via formuläret på [Länsstyrelsens webbplats](#).

Kontakt

Länsstyrelsen Stockholms växel
010-223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med.

E-post: landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om SAM-stöden
0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa
010-223 11 20, telefon tid vardagar
klockan 9.30–11.30

Vid rovdjursangrepp på tamdjur

Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp på 010-223 15 37 om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur. Telefonnumret är öppet dygnet runt.

Foto

Framsida
mostphotos.com

Innehållsförteckning

Höna: mostphotos.com
Ponny med ryttare: Pärlean Holmberg
Sjögull: Peter Olsson Scholz

Tryck

Elanders Sverige AB

Länsstyrelsen
Stockholm

Det händer med en regional livsmedelsstrategi

Det har snart gått fyra år sedan den regionala livsmedelsstrategin för Stockholms län lanserades. Tillsammans och var för sig har Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och LRF Mälardalen genomfört aktiviteter och projekt som bidrar till att vi når livsmedelsstrategins mål om ökad hållbar livsmedelsproduktion, stärkt livsmedelsberedskap och innovationskraft. För att ge en bild av det arbete som har utträttats under åren kommer här ett axplock av de aktiviteter som utförts inom ramen för Stockholms läns livsmedelsstrategi hitintills!

Text: Kristina Nigell, Karin Eksvård, Sara Norman, Ola Rajab, Jonathan Fogel

Kundfokus, förenklingar och dialog

Förenklingar och tillämpning av regler, service och bemötande vid kontroller är viktiga frågor för många lantbrukare och livsmedelsföretagare i länet. Länsstyrelsen och LRF har, genom projektet Ökat kundfokus, förenkling och samsyn kring regler och kontroll, undersökt hur arbetet med handläggning och kontroller hos företagen kan förbättras. Fokus har legat på bemötande och dialog med företagarna och mer likvärdiga bedömningar vid kontroller. ■

Skapa möjligheter för samarbeten och utveckling

Region Stockholm kartlägger behovet av en grön kunskapsnod i Stockholms län. Genom intressentdialoger, enkät och djupintervjuer har länets primärproducenter och små livsmedelsförädlare fått möjlighet att komma med inspel på utformningen av en sådan mötesplats. ■

Foto: mostphotos.com

Stärkt skydd av jordbruksmarken

För att stärka skyddet av den brukningsvärda jordbruksmarken i länet har Länsstyrelsen och Region Stockholm tagit fram en vägledning för jordbruksmarken i den fysiska planeringen i Stockholms län. Vägledningen ska ge kommunerna förutsättningar att kunna göra välgrundade bedömningar och avvägningar när jordbruksmark berörs i den fysiska planeringen. I vägledningen ingår även ett övergripande kunskapsunderlag om jordbruksmarkens betydelse och värde för oss idag och inte minst i en klimatförändrad framtid. ■

Affärsutveckling för lönsammare företag

Med målet att öka lönsamheten i företagen har LRF anordnat kurser i affärsutveckling för livsmedelsproducenter i länet. Deltagarna har fått utveckla vad just deras företag behöver för att nå ökad lönsamhet. De har bland annat handlat om att ta fram affärsplaner, hitta kärnvärden och att stärka varumärken. ■

Mjölkföretagens betydelse

Mjölkföretagen är både viktiga pusselbitar i vår försörjningsförmåga och natur- och kulturbärare. Samtidigt minskar antalet mjölkproducenter i Stockholms län stadigt och snabbt. För att lyfta mjölkföretagen i länet har Länsstyrelsen bjudit in länets mjölkföretagare; producenter, mejerier, förädlare, konsumenter, rådgivare och finansiärer, till en konferens. Syftet var att titta på styrkor och utmaningar för näringen men framförallt för att skapa kontakter för utveckling och nya affärsmöjligheter. En utkomst av konferensen är att Länsstyrelsen finansierar erfarenhetsträffar (ERFA-träffar) där mjölkföretagare kan träffas och lära av varandra, skapa nätverk och förbättra sina företagsvillkor. ■

Fler fiskarter på länets tallrikar

Inom projekten Resursfisk 1.0, Resursfisk 2.0 och Resursfisk 3.0 arbetar Länsstyrelsen för ett mer livskraftigt småskaligt yrkesfiske och att öka livsmedelsförsörjningen i länet genom att skapa förutsättningar för fler fiskarter från Stockholms skärgård och Mälaren på länets tallrikar. Länsstyrelsen tillsammans med yrkesfiskare i Mälaren och skärgården arbetar för att bättre nyttja den fisk som fastnar i näten eller redskapen men som idag har liten användning som mat. Ett exempel är braxen som är den huvudsakliga bifångsten i gösfisket i Mälaren. Projekten siktar mot att skapa nya produkter baserade på lokalt fångad fisk, till exempel fiskfärsburgare. De är inriktade på att öka kunskapen om arterna som mat och samtidigt på storskalig användning för att göra det möjligt för yrkesfisket och efterföljande förädlingsled att hantera fisken.

Projekten har genomförts i bred samverkan. I Resursfisk 1.0 ingick Axfoundation och Södertälje kommun deltog med sina testbäddar där nya livsmedel kan prövas i den offentliga verksamheten. Ytterligare samarbetspartners var Stockholms fiskauktion, Mälarens fiskarförbund och Eldrimner. Med hjälp av kunskaper från Resursfisk 1.0 har Svenska Insjöfiskarnas Centralförbund och Stockholms fiskauktion startat företaget Resursfisk AB. De gör braxenfärs som serveras i offentliga kök och ingår i en braxen- och åkerbönaprodukt som finns i dagligvaruhandeln. Med Resursfisk 3.0 fokuserar Länsstyrelsen, tillsammans med Axfoundation, på att en större andel av den strömming som fiskas ska gå till humankonsumtion istället för fiskmjöl. ■

Foto: Jonatan Fogel

Unga lär sig mer om lantbruk

Genom LRF:s satsning "Bonden i skolan" får skolbarn, lärare samt studie- och yrkesvägledare möjlighet att lära sig mer om svenskt lantbruk. Bonden i skolan har över åren erbjudit fysiska och digitala gårdsbesök och upplevelser, lättillgängliga filmer och läromedel och utbildning för studie- och yrkesvägledare i vilka framtidsmöjligheter som finns inom de gröna näringarna. ■

Foto: Sara Norman

Produktutveckling och innovationer

Ät!Stockholm är en matinnovationstävling som vill uppmuntra länets entreprenörer att utveckla nya, innovativa och hållbara livsmedelsprodukter med svenska råvaror. Små och medelstora livsmedelsföretagare som är förädlare, råvaruproducent eller matlagare med bas i Stockholms län har möjlighet att delta. Tävlingen arrangeras av Södertälje kommun, MatLust Utvecklingsnod, Region Stockholm och Länsstyrelsen Stockholm och 2023 är det fjärde året som den går av stapeln. ■

I Stockholms-måltiden möter gamla traditioner och innovationer nya.
Foto: Lennart Weibull

Kompetensförsörjning inom livsmedelskedjan

En fungerande kompetensförsörjning är avgörande för att kunna nå livsmedelsstrategins mål och producera mer mat i landet. Länsstyrelsen har därför tagit initiativ till en regional dialog med aktörer verksamma inom kompetensförsörjning i livsmedelsproduktionen. För att bidra med fördjupad kunskap på regional nivå, har Länsstyrelsen kartlagt behoven av kompetensförsörjning i livsmedelsproduktion i Stockholms län.

Kartläggningen är sammanställd i flera rapporter och utgör en kunskapsbas för det fortsatta arbetet med att tillgodose behoven i länets livsmedelsproduktion. ■

Lokal matidentitet och kunskap om livsmedelsförsörjning

I år är Stockholm Europas gastronomiska huvudstad. Alla landskap och Stockholm har blivit ombedda att ta fram nya innovativa måltider. För Stockholms läns räkning har måltidskreatörerna Mattias Dahlgren, Staffan Naess och Hans Naess tagit fram den så kallade Stockholmsmåltiden. Med en salladsbowl som innehåller Mälargös, en lammkorv som blickar tillbaka till Stockholmsutställningen 1897 och en efterrätt på kossans mjölk & skärgårdens bär, där gamla traditioner och innovationer möter nya. Ett gediget arbete har lagts ner på att ta fram material för att kunna använda Stockholmsmåltiden som en pedagogisk plattform om livsmedelsframställning och behovet av inhemsk försörjning. Efter text- och formgivning av Anders Brundin och Hans von Corswant finns nu framtagna recept, bakgrundshistoria och material att ladda hem på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm, sök på "Stockholmsmåltiden". ■

Ett av målen med livsmedelsstrategin är att andelen svenska livsmedel ska öka i de offentliga köken.
Foto: mostphotos.com

Mer svensk mat i offentliga måltider

Ett av målen med livsmedelsstrategin är att andelen svenska livsmedel ska öka i de offentliga köken. Redan 2018 bjöd Länsstyrelsen därför in till en branschdialog för olika aktörer verksamma i länets livsmedelsupphandling. Upphandlare, kostansvariga, grossister, producenter och politiker i länets kommuner och Region Stockholm samlades för att diskutera strategier för att nå målet. I samarbete med projektet MATtanken har Länsstyrelsen även ordnat tematräffar om hållbar mat och livsmedelsupphandling. Fisk och mejeri är ett par av de teman som avhandlats vid träffarna, både i digital form och vid studiebesök på en mjölkgård. Träffarna har varit en viktig mötesplats för erfarenhetsutbyte och dialog mellan aktörer i olika delar av livsmedelskedjan. ■

Livsmedelsförsörjning och beredskap

För att höja livsmedelsberedskapen inom måltidsverksamheten i länets kommuner har Länsstyrelsen; bland annat tillsammans med Livsmedelsverket, MatTanken på Jordbruksverket och Södertälje kommun, genomfört utbildningsdagar för kommunernas måltidsverksamhet och beredskapsenheter. Målet är att kommunerna ska bli bättre rustade för kris och krig. Även under störda förhållanden som vid avbrott i elförsörjningen, när leveranser inte fungerar eller vid brist på dricksvatten, ska mat kunna serveras i länets skolor och på vård- och äldreboenden. ■

Läs mer om Stockholms län livsmedelsstrategi

Du hittar mer information om arbetet med Stockholms läns livsmedelsstrategi på Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm. Där kan du också se filmer om till exempel landskapsmodellen, jordbruksmarkens värden och lokala produkter i handeln – några av alla frågor som bidrar till en ökad hållbarhet av vårt livsmedelssystem. ■

Foto: mostphotos.com

Vill du veta mer om hyggesfritt skogsbruk?

Hyggesfritt skogsbruk innebär att en skogsmark med produktionsmål sköts så att marken alltid är trädbevuxen utan att det uppstår några större kalhuggna ytor. Inom begreppet hyggesfritt skogsbruk ryms flera olika metoder som blädning, plockhuggning, luckhuggning och överhållen skärm som alla gör att skogskänslan i sin helhet bevaras. Som skogsägare kan du välja den metod som passar bäst utifrån de mål du har och hur skogen ser ut.

Text och foto: Erika Söderström

För att förstå vad de olika metoderna innebär har Skogsstyrelsen tillsammans med Skärgårdsstiftelsen, som äger och förvaltar marken, arbetat fram ett demonstrationsområde i Gälö naturreservat som visar just detta. Syftet är att fler ska få en förståelse för vad det innebär att bedriva en hyggesfri produktion. Motiven till att skogsägare väljer hyggesfritt skogsbruk kan vara olika. Det kan vara naturvärden, kulturvärden, sociala värden eller en kombination av värden som gör att man väljer ett hyggesfritt alternativ. I tätortsnära skogar kan det vara ett sätt att bevara rekreativvärdena.

Motståndskraftigare skogar med variation

– Som skogsägare är det viktigt att du tänker igenom vilka mål du har med ditt brukande och utgår från de förutsättningar du har i din skog, berättar Johannes Ackemo på Skogsstyrelsen. Hyggesfritt skogsbruk kan ses som ett komplement till traditionellt trakt-hyggesbruk, dels för att du kan uppnå fler mål med att ha en ökad variation med hur skogen brukas, dels för att du sprider riskerna i ditt brukande vilket skapar mer robusta och resilienta skogar. Dessa skogar kan ha bättre förutsättningar att klara sig i ett förändrat klimat.

Under trevliga former visade Johannes Ackemo (längst ner till vänster) och Mattias Engman (längst ner till höger) från Skogsstyrelsen demonstrationsytan för skogsförvaltare den 4 maj.

– Det viktiga är att metoderna inte används för att legitimera skogsbruk i områden som av biologiska skäl bör undantas skogsbruk, betonar Johannes.

Vissa produktionsmässiga fördelar

Att använda sig av hyggesfria skogsbruksmetoder på lämpliga områden kan ge lägre föryngringskostnader genom naturlig föryngring. Virkesproduktionen blir däremot ofta lägre än vid konventionellt trakt-hyggesbruk och kostnader för avverkning och transport högre. Men i vissa fall kan hyggesfritt skogsbruk även ha produktionsmässiga fördelar

som exempelvis för att föryngra skog i områden där det är problem med frost, snytbagge eller konkurrerande markvegetation.

Vill du veta mer om hyggesfritt skogsbruk erbjuder Skogsstyrelsen kostnadsfri rådgivning. Det finns både en webbaserad utbildning i Skogsstyrelsens Kunskapsportalen och möjlighet att följa med på en fältträff till Gälö den 16 juni.

– Mer information finns på Skogsstyrelsens webbplats, hälsar Johannes. Där kan du även göra en intresseanmälan för att få rådgivning på din egen skogsfastighet. ■

Sjögull – en invasiv främmande art i länet

Sjögull är en invasiv främmande art som förekommer i Stockholms län. Hos Sigtuna kommun görs insatser för att begränsa artens spridning.

Text: Jennie Barthel Svedén och Zanna Johansen Foto: Peter Olsson Scholz

En invasiv främmande art som sjögull har med människors hjälp spridit sig till andra platser än sitt naturliga utbredningsområde och där påverkat den biologiska mångfalden negativt. Arten är ett främmande inslag i den svenska naturen.

Snabb spridning i Märsta

Sjögullen, som påminner om den gula näckrosen, kan breda ut sig över stora ytor i sjöar och vattendrag. Den har bland annat uppmärksamats för sin stora spridning i västra Mälaren.

En plats där arten förekommer är i Steningedalens naturreservat som tillhör Sigtuna kommun. Här har den slagit rot i en av Märstaåns dammar. Hos Sigtuna kommun arbetar personer med att förhindra att beståndet sprider sig till Mälaren via Märstaån.

Cecilia Böhme, arbetsledare för naturvårdslaget i Sigtuna kommun, berättar att sjögullen upptäcktes i

dammen hösten 2019. Företaget som sköter vassklippningen i reservatets dammar reagerade då på att växten fanns och kontaktade kommunen.

– När vi inventerade dammen året därpå kunde vi konstatera att arten hade spridit sig både i dammen och ån nedströms, säger Cecilia.

Vassklippning pausad

Sigtuna kommun beslutade att pausa vassklippningen i dammen och Märstaån för att förhindra att sjögullen spreds genom att dess växtdelar flöt i väg, slog rot och bildade kolonier på nya platser. Men i dammen inom Steningedalens naturreservat har arten varit svår att bekämpa.

– Sjögullen växte snabbt och 2021 var hela dammen täckt, berättar Cecilia.

Flytramar skapar barriär

Cecilia och andra medarbetare på kommunen placerade flytramar med ljusstätt material vid den drabbade dammens utlopp till Märstaån.

– Med flytramarna ville vi skugga ut sjögullen och skapa en barriär så att den inte spreds nedströms längs Märstaån. En konsult inventerade och plockade också sjögull för hand i ån med hjälp av snorkelutrustning

och ett nät uppspant nedanför inventeringsområdet för att fånga upp eventuella växtdelar, beskriver hon.

Året därpå, 2022, placerade kommunens personal flytramar över ett större område och konsulten plockade på nytt plantor i ån.

Bekämpning fortsätter

Enligt Sara Damlin, vatten- och miljöplanerare på Sigtuna kommun, är prioriteringen även fortsättningsvis att förhindra att sjögullen spreds via ån.

– Under året kommer vi på nytt inventera artens spridning, avlägsna plantor och skapa barriärer mot växtens utbredning. Vi tittar också på möjligheterna att använda galler eller finmaskiga nät för att effektivt stoppa växtdelar från att flyta från dammen till ån.

Sara konstaterar att det är viktigt med kunskap om invasiva främmande arter hos entreprenörer och allmänheten så att problemet uppmärksammas och åtgärdas i tid.

– Om inte vassklipparna tidigt hade uppmärksammat att sjögull fanns i dammen skulle spridningen kunnat bli mycket mer omfattande. ■

Sjögull *Nymphoides peltata*

Kännetecken: Gul blomma med fem kronblad på uppskjutande skaft. Runda näckrosliknande blad (upp till 8 centimeter långa) med vågig kant och ofta rödprickig undersida.

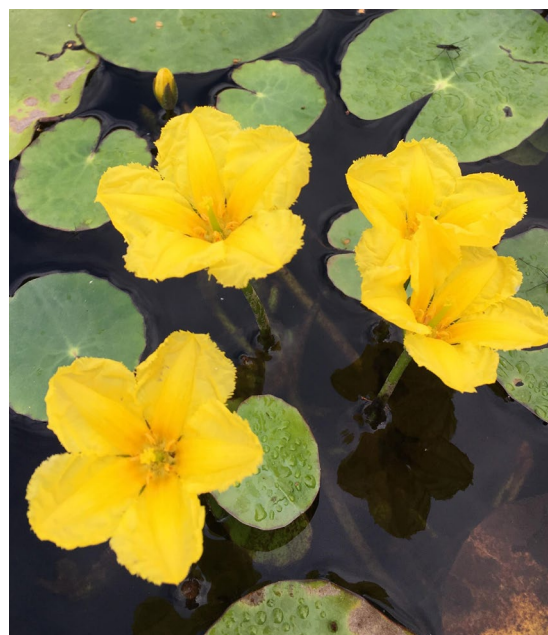
Livsmiljö och effekt: Kan täcka stora vattenytor i sötvatten och hindra att solljus når andra arter under ytan. Dess utbredning försämrar möjligheterna till bad, fiske och båtliv.

Ursprung: Asien och Centraleuropa. Togs in i Sverige under 1800-talet som prydnadsväxt.

[SLU Artdatabanken](#) och [Havs- och vattenmyndigheten](#) har mer information på sina [webbplatser](#).

Rapportera in främmande arter

Om du hittar en invasiv främmande art, eller misstänker att det är en, ska du rapportera in den på www.invasivaarter.nu eller www.rappen.nu (vattenlevande djur och växter). Allmänhetens observationer är viktiga för att kunna följa invasiva främmande arters förekomst och utbredning, men också förebygga fortsatt spridning.

Mjölkgården som står på flera ben

Stegsholms Gård på Gålö är en av de sista mjölkgårdarna i Stockholmstrakten. Här ryms både nötdjur, ridskola, café och gårdsbutik. – Vi hade inte klarat oss bara med jordbruket, utan har behövt diversifiera gården för att överleva, säger Johan Borg som är med och driver verksamheten.

Text: Gustav Broms Foto: Pärilan Holmberg

Stegsholms Gård ligger på halvön Gålö i Haninge kommun, vid Stockholms södra skärgård. Här sköter familjen Borg ett lantbruk, omgivet av Gålö naturreservat, i ett småskuret landskap med ekhagar och sällsynta blommor.

Gården omfattar cirka 240 hektar åker och 100 hektar betesmark som familjen arrenderar av bland annat Skärgårdsstiftelsen. Johan Borgs farfar tog över gården 1968. Numera driver Johan och hans fru Åse gården med hjälp av Johans föräldrar. De odlar vall och spannmål (huvudsakligen höst-vete och foderkorn). Här finns cirka 120 nötdjur (kor, kvigor och kalvar), 40 hästar och ett fåtal kaniner.

Johan berättar att åkrarna och betesmarkerna som familjen sköter är små jämfört med förhållandena på fastlandet. Jorden är inte heller den bästa odlingsmässigt, säger han.

– De små åkrarna är utspridda på ön och fastlandet och tar tid att bearbeta. Vår skörd per hektar är också lägre än jordbruk inåt landet.

Enda mjölkgården

Trots det har familjen överlevt som mjölkproducenter, medan de andra två mjölkgårdar som funnits i kommunen lagts ner. Familjen Borg har i stället tagit över

jordbruksmark på halvön. Även fast Stegsholms Gård vuxit i areal har familjen fortsatt vara mångsysslare.

– Vi är beroende av att kombinera flera delar för att klara oss.

Samtidigt som omgivningen skapar odlingsmässiga begränsningar finns värden familjen tillvaratar. Halvön har sommarstugor, camping, golfbanor, båtklubbar, havsbad och en inbjudande natur med promenad-slingor och stråk som lockar bland andra Stockholmare och Södertäljebor.

Tidigare mätningar har visat att omkring 1,5 miljoner bilar passerar Stegsholms Gård på sommaren.

– Närheten till mycket folk har påverkat hur vi utvecklat gården. Sommargäster, båtägare, andra som passerar och ridskolekunder lockas till caféet med eget bageri, restaurangen och gårdsbutiken. När de är här och fikar eller köper fikabröd handlar de också kött eller ost från gården, samtidigt som djuren betar i närheten.

Medan familjen tillsammans med personal ägnar mycket tid åt café- och restaurangverksamheten, gårdsbutiken och ridskolan på sommarhalvåret, inkluderar vinterns sysslor snöröjning och att bygga bryggor.

Ridskola

Närheten till Stockholmsområdet gör också att det är relativt lätt för familjen att få elever till ridskolan. Till gården kommer cirka 300 ridskoleelever per vecka för att rida på små och stora ponnyer och hästar. Under sommaren arrangeras även många dagridläger på gården. Åse Borg, som sköter ridskolan, har ett 15-tal ridlärare till hjälp. De ger ridlektioner både för barn från två års ålder upp till vuxna.

– Under lektionerna får eleverna inte bara rida hästen, utan också lära sig hur de ska sköta och göra i ordning hästen både innan och efter ridenturen som sker i den omgivande naturen, säger Åse.

Relationer med mejeri och slakteri

Nötdjuren består av raserna SRB och SLB (Holstein). Under våren och en bit in på hösten går nötdjuren och hästarna i gårdens naturbetesmarker. Korna, som uppgår till ett 40-tal individer, mjölkas ett par gånger om dagen, varav det mesta säljs till Arla. En del hämtas också av Gårdsmejeriet Sanda belägen åtta kilometer bort – mejeriets enda leverantör.

Johan berättar att hankalvarna föds upp under två till tre år innan de

slaktas hos Skärgårdsslakteriet på Värmdö. En del av köttet och mjölken köper de tillbaka från slakteriet och mejeriet i form av kött detaljer och ost, som de säljer tillsammans med sylt och marmelader i gårdsbutiken eller i köttlådor direkt till kund. I caféet och restaurangen serverar de också sådant som innehåller mjölk, smör, grönsaker och kött från gården.

– Det är värdefullt för oss att ha en nära relation med mejeriet och slakteriet. Den nästan dagliga kontakt vi har med företrädaren för gårdsmejeriet gör att vi kan diskutera, undersöka och styra ostens kvalitet beroende på vilken ko mjölken kommer från. I och med att mjölken är så färsk vid hämtningen underlättas också tillverkningen av de ostar mejeriet gör.

Stor cirkel

Johan ser gårdsverksamheten som en stor cirkel där allt fungerar tack vare att det hänger ihop.

– Vi har kunnat fortsätta och utveckla verksamheten tack vare platsen där vi befinner oss, men också att vi inte bara riktat in oss på mjölkproduktionen, utan även förädlar produkter och ägnar tid åt annat som bidrar till lönsamheten. Men du får inte vara folkskygg för att hålla i gång en verksamhet som vår. Folk dyker upp på gårdsplanen nästan alla dagar i veckan under vissa delar av säsongen.

Investeringar bromsas

Det senaste årets kostnadsökningar av insatsvaror, drivmedel och material har satt familjen på prov.

– Vi har försökt bli ännu bättre på att göra sådant som ger avkastning. Det har blivit ännu viktigare för oss hur korna mår så att de mjölkar bra, eller hur vi tillvaratar våra äpplen och gör must och säljer slut på det.

Johan framhåller att familjen alltid har idéer till hur gården kan utvecklas men i tider av lågkonjunktur tar idéer längre tid att omsätta i handling. ■

Jordbruk, ridlektioner och mjölkproduktion är några av inkomstkällorna till Stegsholms gård på vackra Gålö.

Sveriges försörjningsförmåga, från jord till bord, måste stärkas.

Tillsammans skalar vi upp vår livsmedelsberedskap

Kommunernas måltidsverksamhet är en viktig grundbult i det pågående arbetet med att bygga upp det civila försvaret och Sveriges livsmedelsberedskap. Den 3 maj bjöd Länsstyrelsen Stockholm och MatLust Utvecklingsnod (inom Södertälje kommun) in till en dag om totalförsvarsplanering och livsmedelsberedskap i de offentliga måltiderna.

Text: Kristina Nigell Foto: mostphotos.com

Sveriges totalförsvarsplanering återupptogs 2015 och har sedan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina intensifierats. Den civila och militära beredskapen ska återigen byggas upp och att stärka livsmedelsberedskapen är en viktig del i arbetet. Emelie Eriksson, från nationellt kompetens-

centrum för måltider i vård, skola och omsorg på Livsmedelsverket och Eva Sundberg från projektet MATtanken på Jordbruksverket, medverkade under dagen och berättade om det nationella arbetet med att stärka måltidsverksamheten vid kris och höjd beredskap.

Stärkt beredskap från jord till bord

Livsmedelsverket och Jordbruksverket har tillsammans med Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA), Naturvårdsverket och länsstyrelserna fått i uppdrag att bygga upp en beredskap kring livsmedel och dricksvatten. Målet med Sveriges livsmedelsberedskap är att alla ska ha tillräckligt med vatten att dricka och mat att äta även vid kris och höjd beredskap eller krig. Förutsättningen för planeringen

är att vi ska klara oss i minst tre månader i en sådan situation.

– För att klara uppgiften behöver vi stärka Sveriges försörjningsförmåga, det vill säga förmågan att se till att maten når fram till matborden, berättade Emelie Eriksson. För att vi ska nå dit behöver många bidra i arbetet; både myndigheter, kommuner, livsmedelsföretag, civilsamhället och privatpersoner.

Stöd till kommunerna

De offentliga måltiderna inom skola, vård och omsorg är en viktig del i samhällets beredskap och en grundbult i det civila försvaret. Ansvarsprincipen är en av tre grundprinciper i Sveriges krishantering och innebär att den som bedriver verksamhet under normala förhållanden har motsvarande

ansvar även vid kris eller höjd beredskap. I dagsläget saknar fyra av 10 kommuner fortfarande en beredskapsplan för sin måltidsverksamhet. Genom att i förväg undersöka förutsättningarna för sin måltidsorganisation och planera och öva tillsammans på kommunerna, kan konsekvenserna av en störning i verksamheten lindras. Som stöd för det arbetet har Livsmedelsverket bland annat tagit fram en beredskapshandbok för de offentliga måltiderna.

Kommunernas arbete

Catarina Heilborn är koststrateg i Haninge kommun och har varit delaktig i arbetet med att ta fram handboken. Tillsammans med Marie-Louise Ackalin som är samordnare inom trygghet och säkerhet på kommunen sprider hon kunskapen till kommunens decentraliserade kök om hur de kan använda handboken för att utveckla sin beredskap.

– Det är viktigt att bygga en grundberedskap, med rutiner som passar den ordinarie verksamheten, menade Marie-Louise. Samtidigt får vi inte glömma bort hållbarheten, utan måste fortsätta tänka svenskt,

ekologiskt, säsong och svinn, när vi bygger upp beredskapen.

“ Vi vill inte lägga alla ägg i samma korg utan har avtal med flera olika livsmedelsleverantörer ”

Vallentuna är en av kommunerna i länet som arbetar aktivt med att stärka försörjningsberedskapen i sin måltidsverksamhet. Charlotte Müntzing, som både är kostchef och chef för kommunens avdelning kost, miljö och folkhälsa, tryckte på att det är viktigt att sätta igång arbetet och inte fastna vid att man inte kan göra allt på en gång. I kommunens arbete med att stärka beredskapen ingår stort som smått. Det handlar om allt från att ställt krav i upphandlingen på att livsmedelsleverantörerna har kontinuitetsplan, planer för den egna bemanningen, livsmedelslager i verksamheten, till att köpa in gasolgrillar och ett fältkök.

Stärka lokal produktion

En annan viktig och mer långsiktig del i arbetet är att stärka den lokala produktionen av livsmedel. Kommunen har utvecklat ett inköpssätt, Vallentuna matmarknad, som ska underlätta för små lokala företag att sälja livsmedel till kommunen och som både gynnar företagen och bidrar till försörjningsförmågan av livsmedel.

– Vi vill inte lägga alla ägg i samma korg utan har avtal med flera olika livsmedelsleverantörer, både stora grossister och mindre lokala leverantörer, berättade Charlotte.

Öva, öva, öva

Temat för årets beredskapsvecka i höst är Öva! Vilket är något som både Haninge och Vallentuna lyfte som ett framgångsrecept för att höja beredskapen i måltidsverksamheten.

– Det är viktigt att komma ut och bli praktisk i köken. Då har de som jobbar i köken kommit längre i tanken när det väl blir en kris och det är lättare att ställa om, sa Charlotte. ■

Att underlätta för lokala företag att sälja livsmedel till kommunen kan både gynna företagen och bidra till försörjningsförmågan av livsmedel.

Jordbrukarstöden

Här får du som är lantbrukare information om vad som är nytt för i år, viktiga datum och annat som du behöver veta.

Texter: Paulina Liljander Foton: mostphotos.com

Viktiga datum:

15 juni

31 augusti

31 oktober

Miljöhousesyn kvar och uppdaterad

RÄTTELSE: På våra informations-träffar berättade vi att Miljöhousesyn inte kommer att uppdateras. Detta har ändrats, och Miljöhousesyn kommer att uppdateras till de nya reglerna som gäller från och med i år. Miljöhousesyn är en god hjälp för att ta reda på vilka regler som gäller just ditt företag. ■

15 juni – Sista dag för vissa ändringar

Den 15 juni är sista dag att lägga till block och skiften i ansökan och att ändra eller ange fler registreringsnummer för anläggningar (PPN, produktionsplatsnummer) för alla stöd och ersättningar där det är möjligt.

Om Länsstyrelsen hittar fel i din ansökan vid handläggningen eller om vi meddelat dig att din gård ska kontrolleras, får du vanligtvis inte ändra fel som hittas i kontrollen. Därför är det bra att ändra i din ansökan så fort du vet att den behöver ändras.

Om dina block har uppdaterats av Jordbruksverket är det bra om du justerar din ansökan. Detta kan ske under hela säsongen. Förändringar

av blocken kan påverka olika delar i din ansökan. Var extra nog med att kolla att dina miljötytor räcker till före den 15 juni.

Du ändrar ansökan genom att logga in i SAM Internet och klicka på knappen "Ändra ansökan" uppe till höger. Uppgifter som du har fyllt i tidigare och som fortfarande gäller ska stå kvar. Kom ihåg att skicka in när du är klar med dina ändringar. ■

Ängs- och betesmarksinventering

I sommar fortsätter Länsstyrelsen att inventera ängs- och betesmarker för att hitta höga natur- och kulturvärden. Dessa besök påverkar inte jordbrukarstöden och vi har generellt inte möjlighet att avisera besök innan vi åker ut till markerna. Resultatet av inventeringen kan du se i databasen TUVA på [Jordbruksverkets webbplats](#). I TUVA kan du se var de inventerade markerna finns och vilka naturvärden och kulturlämningar som finns där. Inventeringen sker på uppdrag av Jordbruksverket. ■

Viktigt att tänka på under säsongen

I år kommer Jordbruksverket att använda satellitbilder och digital analys för uppföljning av jordbruksmark innan utbetalningen av jordbrukarstöd. Därför är det några saker du behöver tänka på.

Koll att allt är jordbruksmark

I början av säsongen kommer Jordbruksverket göra en första uppföljning av dina skiften. Detta innebär en analys av att skiftena i din ansökan består av jordbruksmark och därmed ger rätt till stöd. Avvikelser vid denna uppföljning kan exempelvis vara nya byggnader, upplag eller granplanteringar. Brev om avvikelser kommer att skickas ut **i början av juli** och en påminnelse skickas ut i början av augusti.

Aktivitet på alla skiften

I den andra uppföljningen analyseras bilder för att avgöra om det har utförts någon aktivitet på skiftena i din ansökan. Aktivitetskravet innebär att du senast den 31 oktober varje år ska ha odlat, låtit beta, putsat, slagit av eller jordbearbetat skiftena. För de skiften där analysen inte kan uppfatta en aktivitet kommer vi att skicka ut ett brev **i början av oktober**.

Om du får ett brev

Om vi upptäcker en avvikelse i någon av analyserna kommer du att

få ett brev. Om du får ett brev är det viktigt att du agerar, även om du har skött dina marker så som du ska. Alternativen du kan välja på är att ändra i din ansökan, eller skicka in ett geotaggat foto.

Du kan se statusen för uppföljningen av alla dina skiften under rapporter i SAM Internet. Öppna den som heter "Markuppföljningsrapport".

Ändra din ansökan

När du har fått brevet har du möjlighet att ändra eller dra tillbaka delar av din ansökan i SAM Internet. Dra tillbaka ansökan på skiften som du inte kommer att hinna sköta i år. Det finns två nya ändringsdatum att hålla reda på.

31 augusti – Sista dag att justera gröda och skiftesgränser i ansökan. Du kan inte lägga till mer mark.

31 oktober – Sista dag att ta bort hela skiften eller stöd ur din ansökan.

Skicka in ett geotaggat foto

Om du har utfört en aktivitet på skiftet behöver du skicka in ett geotaggat foto som styrker detta. Appen som du behöver för detta kommer att lanseras i juni. Om du själv inte vill eller kan använda appen kan du ta hjälp av någon annan, till exempel en anhörig

eller en konsult, som skickar in ett foto via appen för din räkning. Sista datum för att skicka in ett geotaggat foto är den 31 oktober.

Risk för avdrag om du inte åtgärdar avvikelser

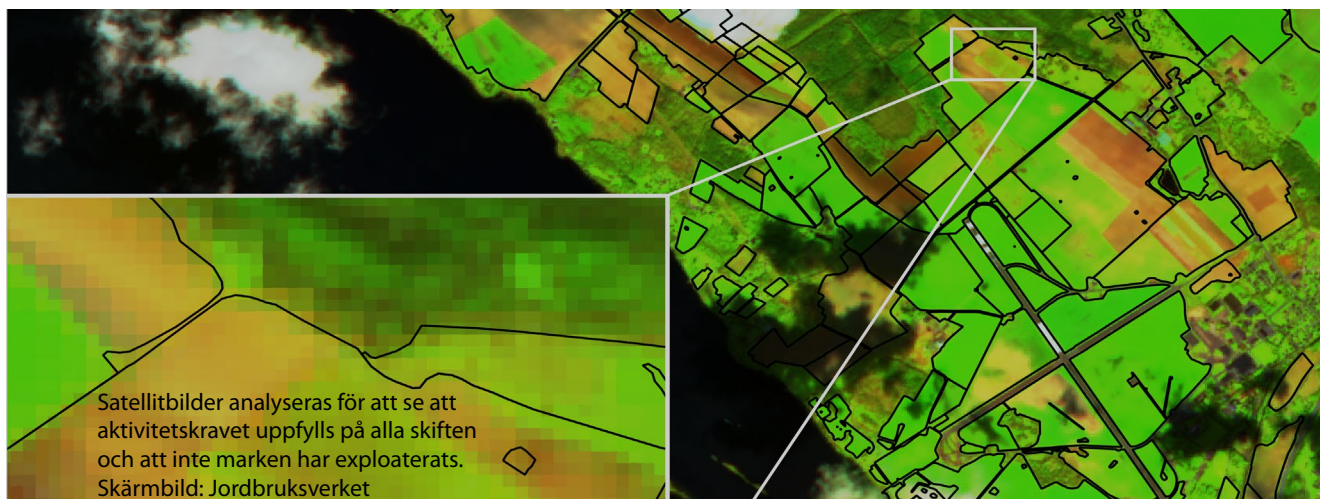
Om du inte skickar in ett svar, en ändrad ansökan eller ett geotaggat foto, kommer vi att handlägga ansökan utifrån analysen och då riskerar du att få avdrag på utbetalningen. Därför är det viktigt att du agerar om du får ett brev. Kontakta oss på Länsstyrelsen om du har frågor om hur du ska göra.

Läs mer om uppföljning av jordbruksmark i förra numret av Landsbygd i centrum och på [Jordbruksverkets webbplats](#). ■

Tips inför säsongen

För att minska arbete både för oss och dig själv, så är det en god idé att se över gränser och grödor i din ansökan senast den 15 juni. För att analysen ska bli rätt är det viktigt att det bara är en gröda per skifte. Klicka i "Visa flygfoto" i rutan "Kartinnehåll" till höger i kartan i SAM Internet, så ser du om gränserna stämmer med fotot.

Om du skördar eller putsar dina marker före september så hinner vi analysera att aktivitet är utförd och du slipper få ett brev om avvikelser i den andra analysen.

Fältkontroll

I maj börjar Länsstyrelsen med fältkontroller av arealbaserade stöd. Djur- och grundvillkorskontroller görs löpande under hela året.

Du får oftast veta i förväg att du ska få ett kontrollbesök, men det är olika krav på hur lång tid innan vi får avisera. När det gäller kontroll av djur behöver du vara behjälplig så att vi kan utföra kontrollen inom 24 eller 48 timmar. Nytt för i år är att du i vissa fall kommer att kunna dra tillbaka delar av din ansökan efter kontroll eller skicka in ett geotaggat foto för att visa att du uppfyller ett villkor senare på säsongen. Läs mer på sidan 15. ■

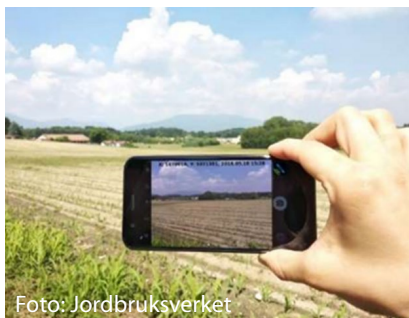

Foto: Jordbruksverket

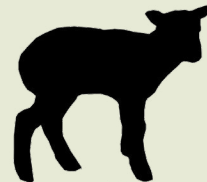
Undvik vanliga fel vid kontroll

- Utför en aktivitet på alla dina skiften.
- Håll efter träd och buskar av igenväxningskaraktär i dina betesmarker.
- Fyll i beräkningen av den planerade kvävegivan i din växtodlingsplan.
- Fyll i din sprutjournal korrekt.
- Dokumentera karensbelagda läkemedel korrekt.
- Följ reglerna för hur du ska sköta dina djur och utforma dina djurstallar.
- Fyll i din stalljournal för får och getter. Du ska du fylla i uppgifter om vilka djur du har samt när de flyttas till eller från din anläggning. Då går det att spåra djuren vid eventuella sjukdomsutbrott. Du ska även ha en läkemedelsjournal och dokumentera dödsfall.
- Kom ihåg förflyttningsdokument för får och getter. Det är du som är registrerad aktör och flyttar djuren från din anläggning, som ska fylla i förflyttningsdokumentet som ska följa med till den nya anläggningen. Dokumentet sparas på den mottagande anläggningen i minst 3 år och är en del av kravet på journalföring.
- Märk dina får och getter. De ska vara märkta senast 6 månader efter födseln. De som är avsedda att leva högst 12 månader ska ha minst en öronbricka och de som är avsedda att leva längre än så ska ha två öronbrickor. Djur som föds och flyttas från din anläggning ska alltid vara märkta innan flytten.

Du kan behöva visa dokumentation vid kontroll

Vid en kontroll av dina stöd, kan du behöva visa upp dokumentation. Då räcker det inte att du själv har koll på allt, det behöver även finnas dokumenterat. Kontroller där dokumentation krävs:

- Grundvillkor
- Djur
- Ekologisk produktion
- Precisionsjordbruk - planering
- Stöd till unga jordbrukare

Söker du ersättning för värbearbetning?

Tänk på att du:

- ska söka utbetalning på de skiften där du låter bli att jordbearbeta i höst.
- ska så in en ny gröda under våren 2024.
- tidigast får jordbearbeta 1 januari 2024 på dessa skiften. ■

Foto: mostphotos.com

Säkra ditt lantbruks vattentillgång

Behöver du ta ut vatten för att ha till dricksvatten eller bevattning av marker? Anmäl eller sök tillstånd för ditt uttag av ytvatten eller grundvatten.

Text: Victoria Forsberg Foto: mostphotos.com

Vattenbrist och torka kan drabba dig som lantbrukare hårt under sommaren. Du som tror att din brunn kan sina eller räknar med att behöva ta ut extra vatten i sommar bör se dig om efter alternativa vattenkällor. Om större mängder vatten tas från sjöar och vattendrag kan grundvattennivåerna sänkas, vilket leder till minskade vattenflöden och försämrade vattenkvalitet och livsmiljö för djur och växter.

Anmäl eller sök tillstånd

Företag, kommuner och privatpersoner som vill ta ut yt- eller grundvatten kan behöva anmäla eller söka tillstånd för sitt uttag beroende på hur mycket vatten som tas ut och var det sker.

Provtagning kan också bli aktuellt för att kontrollera tillgången och kvaliteten på vattenkällan.

Stöd för bevattningsdammar

För dig som är lantbrukare finns möjligheten att söka investeringsstöd för att anlägga bevattningsdammar, som också kan användas för alternativ vattenförsörjning. Stödet ska bidra till att anpassa jordbruket till ett förändrat klimat för att behålla eller öka livsmedelsproduktionen, spara grundvatten och förhindra att vatten tas från vattendrag under perioder när flödet är lågt. Om du behöver råd om hur vattenförsörjningen ska tillgodoses till lantbruksdjur ska du i första hand vända dig till din kommun.

Kontakta Länsstyrelsen

Ansökan om investeringsstöd för bevattningsdammar görs hos Jordbruksverket, men handläggs av Länsstyrelsen Stockholm. Vatten som tas från sådana dammar ska vara anmält till tillsynsmyndigheten eller godkänt av domstol före beslut om stöd. Mer information om stödet finns på [Länsstyrelsen Stockholms webbplats](#).

Kontakta gärna Länsstyrelsen ifall du har frågor om frågor om tillstånd eller anmälan för vattenuttag. Mer information om vattenuttag hittar du på [Länsstyrelsen Stockholms webbplats](#). ■

Nya möjligheter att söka investeringsstöd

Investeringsstöden i den strategiska planen 2023-2027 ska öka jordbrukets konkurrenskraft och hållbarhet, bidra till levande landsbygder och underlätta för unga att starta jordbruksföretag. Du som vill investera i ditt företag kan bland annat söka stöd för att bygga djurstall, anlägga våtmark eller utveckla en ny verksamhetsgren utöver jordbruket.

Vissa stöd handläggs i ansökningsomgångar, vilket innebär att du ansöker om stöd inom bestämda datum och att ansökningar som kommer in under denna period poängsätts och prioriteras mot varandra. Läs mer om när du kan söka under respektive stöd.

Foton: mostphotos.com

Startstöd

Startstödet ska göra det lättare för unga att starta eller ta över ett jordbruks- eller trädgårdsföretag, och främja generationsskiften. Stödet kan sökas av dig som är 40 år eller yngre och startar eller tar över ett jordbruks- eller trädgårdsföretag, eller skalar upp en mindre verksamhet som du startat tidigare, till att bli mer affärsmässig.

För att få startstöd ska ditt företag vara inriktat på primärproduktion, till exempel mjölkproduktion, köttproduktion eller växtodling. Produktionspotentialen i företaget ska motsvarar minst ett halvtidsarbete på minst 860 timmar. Stödet är antingen 150 000 kr eller 300 000 kr, beroende på företagets produktionspotential motsvarar en halv- eller heltidstjänst.

Det är bara fysiska personer som kan få startstöd. Om du startar eller tar över ett aktiebolag är det du som fysisk person som söker stödet. Om ni är flera unga personer som startar, tar över eller skalar upp en verksamhet så kan alla få fullt startstöd om var och en uppfyller villkoren för stödet. Ansökningar om startstöd hanteras löpande efter ankomstdatum.

Läs mer om nya stöden

Mer information om nya stöden finns [på vår webbplats](#).

Investeringsstöd för diversifiering till annat än jordbruk

Vill du diversifiera eller bredda din jordbruks- eller trädgårdsverksamhet kan du söka investeringsstöd. Syftet med stödet är att skapa tillväxt och sysselsättning på landsbygden. Investeringen ska leda till att en verksamhet utvecklas eller utökas och kan exempelvis vara inom:

- Turism och upplevelser
- Entreprenad
- Omvårdnad
- Handel
- Vattenbruk

Du kan få stöd för inköp av byggnader och anläggningar inklusive fasta inventarier. Du kan också få stöd för produktionsutrustning inom tillverkning och immateriella investeringar som behövs för att genomföra investeringen.

För att söka stödet ska ditt företag bedriva jordbruksverksamhet och vilja bredda verksamheten. Du kan också söka stöd om du är närstående till ett jordbruks- eller trädgårdsföretag.

Länsstyrelsen Stockholm har 2023 en ansökningsomgång mellan:

- 3 januari – 31 augusti

Budget för ansökningsomgången är 1 600 000 kronor. Ansökningarna prioriteras mot varandra.

Du kan få 40 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. För att söka stöd måste du ha utgifter på minst 100 000 kronor. Du kan få maximalt 800 000 kronor i stöd under en treårsperiod.

Investeringsstöd för förädling

Ett nytt förädlingsstöd för perioden 2023–2027 kommer att öppna för ansökningar under 2024. Fram tills att det nya stödet är på plats är det gamla förädlingsstödet i landsbygdsprogrammet öppet för nya ansökningar genom en nationell avropspott.

Investeringsstöd för förädling kan sökas av dig som förädlar jordbruks- eller trädgårdsprodukter till livsmedel. Du kan få 40 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. För att söka stöd måste du ha utgifter på minst 100 000 kronor. Du kan få maximalt 800 000 kronor i stöd under en treårsperiod.

Ansökningar hanteras löpande i den mån det finns pengar kvar i den nationella potten. För att duska beviljas stöd måste din ansökan få minst 250 poäng.

Investeringsstöd för ökad konkurrenskraft

Du kan söka stöd om du i ditt jordbruks- eller trädgårdsföretag investerar i till exempel:

- Djurstall
- Täckdikning
- Energiskog
- Växthus eller odlingstunnlar
- Anläggningar för torkning och lagring av skörd.
- Minskad ammoniakavgång

Länsstyrelsen Stockholms andra ansökningsomgång för 2023 är mellan:

- 1 maj – 31 oktober.

Budget för ansökningsomgången är 7 200 000 kronor. Ansökningarna som kommer in under ansökningsomgången prioriteras mot varandra.

För att söka stöd behöver dina utgifter vara minst 200 000 kronor. För täckdikning och energiskog behöver utgifterna vara minst 100 000 kronor.

Du kan få antingen 30 eller 40 procent i stöd för de stödberättigande utgifterna. Du kan högst få 2 400 000 kronor i stöd under en treårsperiod. Ett undantag för detta är investeringar som leder till minskad ammoniakavgång där du kan få 50 procent i stöd och högst 500 000 kr (ytterligare).

En nyhet är att du kan få stöd för begagnat material och begagnad utrustning. Det gäller dock inte om du ansöker om stöd enligt enhetskostnader för djurstall.

Du ansöker om stöd
i Jordbruksverkets e-tjänst på
www.jordbruksverket.se

Investeringsstöd till kalkfilterdiken

Du kan söka stöd för att anlägga kalkfilterdiken på åkermark med lerjord. Åtgärden innebär nyanläggning eller omläggning av täckdiken där strukturralk blandas in i återfyllnadsjorden. Syftet med stödet är att minska risken för fosforförluster till omgivande vattendrag.

På varje block som du söker stöd för behöver minst 90 procent av arealen ha en jord med en lerhalt över 15 procent.

Stödet kan sökas av dig som har ett företag med jordbruksverksamhet eller ett företag som genomför investeringar i mark som används i en jordbruksverksamhet.

Du kan få 50 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. För att söka behöver dina utgifter vara minst 30 000 kronor.

Stöd till kalkfilterdiken kan du söka genom en utlysning. Det finns ingen planerad utlysning under 2023. När Länsstyrelsen genomför en utlysning kommer information finnas på [vår webbplats](#).

Investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder

Du kan söka stöd för vattenvårdsåtgärder som förbättrar vattenkvaliteten och stärker den biologiska mångfalden i odlingslandskapet. Stödet är uppdelat i tre delåtgärder:

- Anlägga och restaurera våtmarker och dammar som förstärker förutsättningarna för biologisk mångfald i odlingslandskapet genom att främja särskilda livsmiljöer för arter som är beroende av våtmarker.
- Anlägga och restaurera våtmarker och dammar som håller kvar kväve och fosfor, vilket minskar transporten av näringsämnen från odlingslandskapet till sjöar, vattendrag och hav.
- Genomföra andra investeringar som förbättrar miljöstatusen i sjöar, vattendrag och hav och antingen är kopplade till övergödning eller fysisk påverkan som har försämrat vattenkvaliteten. Det kan handla om att anlägga kalkfilterbäddar som avskiljer vissa typer av fosforföroreningar i vatten från åkermark, eller tvästegsdiken som minskar transporten av kväve och fosfor från odlingslandskapet till sjöar, vattendrag och hav.

Stödet kan sökas av dig som har ett jordbruks- eller trädgårdsföretag eller ett företag som genomför investeringar i mark som används i en jordbruksverksamhet.

Du kan få 100 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd.

Du kan som mest få:

- 400 000 kronor per hektar för våtmarker och dammar,
- 600 000 kronor per hektar för fosfordammar,
- 1 000 kr per meter för tvästegsdiken.

Ansökningar om investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder hanteras löpande efter ankomstdatum.

Minsta poäng för att beviljas stöd är 400 poäng.

Medfinansieras av
Europeiska unionen

Havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet fokuserar på småskaligt yrkesfiske, hållbara vattenbruk och miljö

I december förra året öppnade det nya europeiska havs-, fiskeri och vattenbruksprogrammet. I den här programperioden har Sverige valt att satsa på stöd som främjar vattenbruk, det småskaliga kustnära fisket och miljön. Om du är yrkesfiskare, eller om du driver eller vill starta ett vattenbruksföretag, kan du söka stöd för olika insatser som bidrar till ett hållbart yrkesfiske och vattenbruk.

Text: Sofia Ståhle

Foto: Hans Christiansson/mostphotos.com

Det nya havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet omfattar totalt 2,15 miljarder kronor fram till 2027. De flesta stöden vänder sig till företag inom yrkesfiske och vattenbruk, men det finns också stöd som andra aktörer kan söka.

Det nya programmet innehåller en särskild satsning på utveckling av vattenbruk och fokus på det småskaliga kustnära fisket och på miljön. Det innebär bland annat att yrkesfiskare som är småskaliga (enligt definition om släpredskap och storlek på båt) får en högre stödprocent i flera stöd.

Investeringar för yrkesfiskare

Yrkesfiskare kan söka stöd för investeringar ombord på fiskefartyg för att minska fiskets miljöpåverkan, fiska nya arter, förbättra fångsthanteringen, skydda redskap från rovdjur och fåglar samt för att hantera akvatiskt skräp. Även investeringar för att förbättra arbetsförhållanden och säkerheten ombord kan få stöd. Stödet är 40 procent av de stödberättigande utgifterna, men småskaliga kustfiskare kan få 80 procent. Högst 500 000 kronor i stöd kan beviljas per ansökan.

Hamnar och landningsplatser

Ägare eller förvaltare av en hamn där yrkesfiskare landar sin fisk, kan söka investeringsstöd för att utveckla hamnen. Stöd lämnas inte till löpande drift av hamnen och inte heller till att bygga en ny hamn. Stödet är 40 procent av de stödberättigande utgifterna, men om hamnen eller landningsplatsen används av småskaliga kustfiskare kan stöd beviljas med 80 procent. Högst stödbelopp per stödsökare är 200 000 euro under en treårsperiod.

Satsning på vattenbruk

En tydlig satsning i det nya programmet är utveckling av svenskt vattenbruk, det vill säga produktion av fisk samt andra vattenlevande djur och växter. Vattenbruksföretagare, eller företag som vill starta vattenbruk, kan söka stöd för investeringar i sin verksamhet. Det kan gälla investeringar för att öka produktionen, minska negativ miljöpåverkan, öka djurens välfärd och hälsa, minska rymningar eller smitta, samt skydda odlingar mot rovdjur och fåglar.

Företag som haft mindre än 25 000 kronor i inkomst från vattenbruksverksamheten under de senaste två kalenderåren kan söka startstöd för hållbart vattenbruk. Stödet är 40 procent av de stödberättigade utgifterna och högst 6 miljoner kronor kan beviljas i stöd per ansökan. Företag som har haft en större omsättning från vattenbruket under de två senaste kalenderåren kan i stället söka investeringsstöd för hållbara vattenbruk, och då beviljas högst 4 miljoner kronor i stöd per ansökan.

Diversifiering och förädling

Både yrkesfiskare och vattenbruksföretag kan söka investeringsstöd för att satsa på diversifiering och

förädling, vilket ger konsumenterna ett ökat utbud av lokalproducerade produkter. Stödet är 40 procent (80 procent för småskaliga kustfiskare), och högst 2 miljoner kronor i stöd beviljas per ansökan.

Inget stöd till jordbruk

Gemensamt för investeringsstöden till fiske och vattenbruk är att jordbrukare eller jordbrukarens familjemedlemmar, eller innehavare av en aktivt brukad jordbruksfastighet, inte kan bli beviljad stöd. För jordbruksföretag som till exempel vill investera i akvaponi, finns stödmöjligheter inom den strategiska planen.

Ansökningar från flera län

Ett nytt arbetssätt i den nya programperioden är att hanteringen av stöden är koncentrerad till ett färre antal länsstyrelser. Länsstyrelsen Stockholm kommer att hantera ansökningar från Stockholms, Södermanlands, Västmanlands, Uppsala, Östergötlands och Gotlands län.

Om du har frågor om stöden inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet kan du kontakta oss på fiskestod.stockholm@lansstyrelsen.se. ■

Stort antal klagomål om bristande djurhållning i Stockholms län

Resultaten av 2022 års djurkontroller visar att Stockholms län sticker ut på flera sätt. Under året mottog Länsstyrelsen i Stockholms län 1 646 klagomål om bristande djurhållning, vilket är det tredje högsta antalet i landet.

Text: Mikaela Westberg Foto: mostphotos.com

Förra årets kontrollresultat presenterades under Jordbruksverket och länsstyrelsernas analys- och utvecklingsdagar 14–15 mars. Resultaten innefattar rutinkontroller på lantbruksdjur, klagomålskontroller, uppföljande kontroller samt kontroller i samband med ansökningar om tillstånd.

Få fysiska kontroller

Under 2022 hade Stockholms län bland det högsta antalet klagomål om bristande djurhållning jämfört med andra län. Samtidigt gjorde

Länsstyrelsen Stockholm 114 fysiska kontroller under året, vilket är lägst i landet sett till andelen inkomna klagomål.

En förklaring är att handläggarna har fått göra hårda prioriteringar i vilka ärenden som ska granskas genom besök. Det betyder också att länet har den lägsta andelen obefogade kontroller i landet på 12 procent, det vill säga ärenden där inga brister konstaterats. Myndigheternas gemensamma mål är högst 25 procent obefogade kontroller.

Kontroll av livsmedelsproducerande djur

Ett annat mål är att minst 10 procent av de verksamheter som har livsmedelsproducerande djur ska kontrolleras varje år. Länsstyrelsen Stockholm kontrollerade 4,8 procent av de verksamheterna i länet under 2022 och uppfyllde därmed inte målet. Endast åtta av landets 21 Länsstyrelser klarade målet. ■

Så går omhändertagande av djur till

Länsstyrelsen måste ibland omhänderta djur som inte får den nödvändiga vård och omsorg som krävs. Här berättar vi hur det kan gå till.

Text: Mikaela Westberg

Det innebär ett stort ansvar att ha djur och ta hand om dem på ett bra sätt. Ibland lyckas inte djurägaren ta det ansvaret.

När Länsstyrelsen Stockholms djurskyddshandläggare får ärenden som handlar om en eller flera allvarliga brister i hur ägaren sköter sina djur kan myndigheten besluta om att omedelbart omhänderta djuret. Det kan exempelvis handla om djur som blivit sjuka och inte fått nödvändig veterinärvård, övergetts eller lever i en miljö som är skadlig för dem.

Omhändertagande – en sista utväg

Beslut om omhändertagande av djur är ett sista alternativ, där Länsstyrelsen bedömer att situationen är utsiktslös och djuret är utsatt för lidande.

Innan ett sådant beslut fattas har djurhållaren oftast fått en eller flera chanser att förbättra situationen för djuret. Länsstyrelsen kan då ha gett djurägaren en tillsägelse eller beslutat om föreläggande, vilket betyder att djurhållaren behöver åtgärda de utpekade bristerna inom en viss tid. Sådana beslut kan förenas med vite (böter).

Efter omhändertagandet

Djur som omhändertas transporteras, förvaras och sköts

av aktörer som Länsstyrelsen har avtal med. Djuren hamnar då på så kallade uppställningsplatser. Avtalen omfattas av sekretess, vilket innebär att Länsstyrelsen inte lämnar ut uppgifter om var djuren hamnar.

Beslut om djurets framtid

På uppställningsplatsen bedöms djurets fysiska och mentala skick. I många fall veterinärundersöks även djuret. Länsstyrelsen beslutar sedan om djuret ska säljas, överlåtas eller avlivas. När de nödvändiga besiktningarna genomförts har djurägaren möjlighet att ta del av vad som står i handlingarna om omhändertagandet och kan yttra sig. Skulle djuret vara akut sjukt kan det avlivas av djurskyddsskäl. I de flesta fall kan dock djuret omplaceras och få en ny ägare. ■

Förhindra att afrikansk svinpest sprids

Afrikansk svinpest finns i flera östeuropeiska länder, Baltikum, Polen, Tyskland, Italien. Sjukdomen är ofta dödlig hos vildsvin och kan sprida sig till tamgrisar. Om sjukdomen skulle sprida sig till Sverige kan det få dramatiska följder för vårt lantbruk. Därför är det viktigt att förhindra att sjukdomen sprids.

Text: Ida Sofia Klemets Foto: mostphotos.com

Sedan 2014 förekommer virussjukdomen afrikansk svinpest i flera EU-länder. Afrikansk svinpest är en epizooti, det vill säga en allvarlig smittsam djursjukdom.

Finns i vårt närområde

Närmast Sverige finns sjukdomen i bland annat Baltikum, Polen, Tyskland, Ungern, Rumänien, och Ryssland.

Om sjukdomen skulle påträffas Sverige samarbetar Jordbruksverket och Länsstyrelsen för att hantera smittan.

Om smittan har drabbat tamgrisar isoleras djurbesättningen, grisarna avlivas och anläggningen saneras. Runtom anläggningen införs zoner med olika restriktioner.

Ifall sjukdomen påträffas hos vildsvin spärras området av som vildsvinen rört sig i och det införs zoner med restriktioner för bland annat tillträde, jakt och friluftsliv.

Förhindra smittspridning

Både allmänheten, grisproducenter och jägare kan förebygga att smittan sprids till svenska grisar. Rekommendationer för att förhindra att smittan når Sverige:

- Släng inte matrester i naturen eller vid rastplatser – lägg i stället matavfall i slutna behållare som vildsvin inte kan komma in i.
- Mata inte tama grisar eller vildsvin med matrester.
- Använd skyddskläder och tvätta händerna vid besök hos grisbesättningar.
- Rengör noggrant kläder och utrustning som har använts vid vildsvinsjakt i ett smittat land innan de används igen.
- Rapportera fynd av sjuka eller självdöda vildsvin till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) på [deras webbplats](#). ■

Stockholms län inte längre högriskområde för fågelinfluensa – men viktigt att fortsätta med goda smittskyddsrutiner

I slutet av april 2023 upphävde Jordbruksverket högriskområdena för Södra Sverige inklusive Stockholms län. Det innebär dock inte att faran är över. Det är viktigt att fortsätta med smittskydds-rutiner, både för allmänheten och för uppfödare.

Text: Ida Sofia Klemets
Foto: mostphotos.com

Just nu pågår ett lokalt pågående utbrott av fågelinfluensa hos skrattnåsar kring Råstasjön i Solna och Lötsjön i Sundbyberg. En vinglig räv från området har avlivats och visat sig vara smittad. Troligen har den ätit döda fåglar. Det har även rapporterats om ett mindre antal döda skrattnåsar från andra kommuner.

Olika typer av virus

Fågelinfluensa är en virussjukdom som cirkulerar hos vilda fåglar i Europa och övriga världen. Det

finns flera olika typer av viruset där vissa även kan smitta människor. Detta är dock mycket ovanligt och ingen människa har smittats i Sverige.

Däremot är den allvarliga (högpato- gena) typen av fågelinfluensa- viruset väldigt smittsam och har hög dödlighet hos smittade fåglar. Viruset kan föras in i en fågel- besättning om djuren kommer i kontakt med avföringen hos smittade vilda fåglar.

Smittskyddsrutiner viktiga

För dig som har en besättning med fjäderfä eller andra fåglar finns ett flertal regler och rekommendationer som alltid gäller, även om man inte befinner sig inom ett högrisk- område. Tänk bland annat på detta - undvik att använda kontaminerade redskap (rengör och desinficera regelbundet) och skor (byt skor vid ingången) samt tvätta

eller desinficeras händerna före och efter kontakt med djuren. Fjäder- fä som hålls utomhus ska vara inhägnade och foder och vatten ska ges inomhus eller under ett skydd. Om du säljer ägg eller kött från dina fjäderfä och samtidigt håller andfåglar ska de hållas åtskilda från varandra.

Rapportera sjuklighet samt döda vilda fåglar och vilt

Kontakta genast veterinär om du ser en ökad dödlighet, andra tecken på någon allvarlig sjukdom eller en väsentligt minskad produktion som du inte vet vad den beror på bland dina djur.

Rapportera döda vilda fåglar eller fynd av annat självdött vilt till SVA, sök på ”Rapportera vilt” eller maila till rapporteravilt.se (fåglar/landlevande djur) eller marinadaggdjur.nrm.se (marina däggdjur). ■

Mer information

För mer information om förebyggande åtgärder, aktuellt smittläge och vad som händer när en besättning har smittats, se [Jordbruksverket webbplats](#) och [SVA:s webbplats](#).

SVA:s webbplats har även information om vad allmänheten kan vidta för smittskyddsåtgärder och om [det lokala utbrottet bland skrattnåsar](#). Där kommer även information om det blir nya utbrott.

Behöver du betesmark eller vall?

Betesavtal vid samarbete

Det är alltid bra att skriva ett betesavtal så att ni är eniga om villkoren för samarbetet. Det finns många aktörer som erbjuder hjälp med att skriva arrendeavtal och du kan även hitta arrendemallar på internet.

Vad kan ingå?

- Vilka parter som ingår avtalet
- Vilka marker avtalet gäller
- Hur länge avtalet gäller
- Hur lång uppsägningstiden är
- Vem som har rätt att söka gårdsstöd och eventuell miljöersättning för marken
- Vem som ansvarar för stängsel och att röja igenväxning
- Vem som ansvarar för vattning och daglig tillsyn av djuren
- Vem som står som ansvarig om djur skadas eller orsakar skada
- Hur hårt betestrycket får vara samt mellan vilka datum marken får betas
- Om det finns känsliga träd som ska skyddas
- Om det ingår tillgång till stall

Behöver du mer betesmark eller vill du ha tillgång till reservmarker att beta eller skörda om det blir en torr sommar? Här kommer tips på kostnadsfria digitala tjänster som hjälper dig hitta mer mark!

Text: Ylva Berry

Foto: Mattias Moberg, mostphotos.com

Testa Länsstyrelsens kostnadsfria betesförmedling; det tar bara några minuter att lägga in en förfrågan och i de allra flesta fall kan du få förslag på marker i de kommuner du önskar. Du kontaktar markägaren om du tycker att det den erbjuder verkar intressant. Vi låter dig som är djurägare ta kontakten eftersom det är du som behöver köra dina djur och troligen även sköta den dagliga tillsynen.

Du hittar betesförmedlingen på [Länsstyrelsens webbplats](#).

Lantmäteriets webbtjänster

Ett annat sätt är att försöka hitta och få till en överenskommelse med ägaren till obetade marker i din närhet. Du kan söka fram vem som äger en fastighet med tjänsten "Vem äger fastigheten?" [på](#)

[Lantmäteriets webbplats](#). Du loggar in i tjänsten med ditt bankid och söker på kommun samt fastighetsbeteckning för att hitta marken du är intresserad av.

Om du inte känner till fastighetsbeteckningen kan du hitta den med hjälp av [Lantmäteriets tjänst "Min karta"](#). Där kan du zooma in med plustecknet till vänster i bilden och leta dig fram i kartan till rätt plats. Till vänster i kartbilden finns verktyget byt kartlager (tre kvadrater liggande ovanpå varandra). Där kan du byta till en flygbild eller visa fastighetskartan med alla fastighetsbeteckningar. ■

Behöver du betesdjur eller har du vallar andra kan skörda?

Behöver du betesdjur till din betesmark eller vill du erbjuda reservmarker som andra kan skörda eller beta om det blir en torr sommar?

Ta hjälp av Länsstyrelsens kostnadsfria betesförmedling och se om du får napp! Glöm inte att fylla i vem av er som ska ta med betesmarken i SAM-ansökan i formuläret. Vi låter djurägarna ta kontakten eftersom det oftast är de som behöver köra sina djur och sköta daglig tillsyn. Du hittar betesförmedlingen på [Länsstyrelsens webbplats](#). ■

Lär dig MER

Länsstyrelsen Stockholm erbjuder kurser och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i kalendern på startsidan [på vår webbplats](#).

Nordiska kulturspannmålsdagarna

Välkommen till Nordiska kulturspannmålsdagarna 2023, en konferens med fullt fokus på kulturspannmål. Under tre dagar kan du ta del av internationella talare, pågående projekt och allt det senaste inom området kulturspannmål. Det blir också praktiska moment, god mat och dryck, studiebesök och en tävling med produkter bakade på kulturspannmål! Arrangörer är Föreningen Allkorn, Ekologiska lantbrukarna och Sveriges Lantbruksuniversitet. Länsstyrelsen Stockholm är medfinansier.

När: 26–28 juni.

Var: Kulturcentrum i Ytterjärna.

Anmälan: på allkorn.se/nyheter/index

Ät!Stockholm 2023 – anmälan öppen!

Nu har vi öppnat anmälan till tävlingen Ät!Stockholm som avgörs den 21 november 2023. Ansök själv eller tipsa andra matinnovatörer du tycker skulle passa!

Ät!Stockholm är en matinnovationstävling som vänder sig till dig som är förädlare, matlagare eller råvaru-producent med bas i Stockholms län. Du tävlar med en produkt som bygger på svenska råvaror och är producerad på ett hållbart sätt. Tävlingsbidragen bedöms av en smakjury, en marknadsjury och en hållbarhetsjury med välrenommerade profiler inom livsmedelsbranschen.

När och var: 21 november i Södertälje Science Park

Arrangör: Södertälje kommun, MatLust Utvecklingsnod, Länsstyrelsen Stockholm och Region Stockholm

Anmälan: senast 24 september på [Ät!Stockholms webbplats](#).

Kostnad: Ingen kostnad.

Foto: Tobias Nilsson, Norrtälje Naturcentrum

Kurs om åtgärder för ökad biologisk mångfald i åkerlandskapet

Under kursen lär vi oss om humlors och solitärbins levnadssätt och vad de behöver i form av föda och bo-platser. Vi tittar på lämpliga miljöer och diskuterar hur vi kan bevara och återskapa dessa platser. Vilka åtgärder kan gynna den vilda floran och vilka växter kan vi odla på åkermarken? Vi håvar även in pollinerande insekter och lär oss känna igen några vanliga humlor och solitärbin.

Ha kläder efter väder och rena skor/stövlar.

När och var: 15 juni, kl. 9.30-15.15. Ekenäs gård 1, Flen.

Anmälan: senast 8 juni [via detta formulär](#).

Kostnad: Ingen kostnad. Förmiddagsfika, kaffe/te och frukt, ingår. Medtag egen lunchmatsäck.

Frågor: Frida Hedin 0727-419 414, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Arrangör: Länsstyrelsen Södermanland. Christina Winter och Frida Hedin håller kursen.

Kostnadsfri enskild rådgivning

Ekologisk produktion

Rådgivning för dig som vill utveckla ny eller befintlig ekologisk produktion inom lantbruk och trädgård.

Du kan få rådgivning inom följande områden:

- Ekologisk växtodling och grönsaksproduktion
- Ekologisk frukt, bär, perenna grönsaker och potatis
- Ekologisk mjölk, nöt, lamm och fjäderfä

Kontakta Åsa Pettersson, 010-223 15 16,
asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Greppa Näringen

Rådgivning om vad som kan göras för att minska växtnäringsförluster och klimatpåverkan på din gård.

På Greppa Näringens webbplats, www.greppa.nu, hittar du information om alla rådgivningar och kontaktuppgifter till Grepparådgivare i Stockholms län.

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill få tillgång till information och bra tips kan bli IT-medlemmar på www.greppa.nu.

Kontakta Cecilia Norén,
 010-223 14 84,
cecilia.noren@lansstyrelsen.se

Foto: Hans Palmqvist, Greppa Näringen

Odlingslandskapets värden

Rådgivning för dig som är intresserad av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.

Betesplanering, betesmarker och ängar

Vill du få hjälp med att förbättra både naturvårdsnytta, djurvelfärd och lönsamhet på din gård? Du kan få rådgivning inom allt ifrån betesplanering (som betets näringsinnehåll och olika djurslags näringsbehov under betessäsongen, stängseltyper, betestryck, samt hur du ska undvika problem med parasiter, igenväxning, trampskador, barknag och giftiga växter) till restaurering och skötsel av naturbetesmarker, slätterängar, betade brynzoner och åkerholmar. Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Restaurering av ekonomibyggnader

Har du frågor om gamla ekonomibyggnader som jordkällare, källarstugor, smedjor, ladugårdar, lador, magasin eller kvarnar? Vill du göra en insats och få mer kunskap om traditionella material samt byggnads- och hantverkstekniker? Behöver du kanske råd om skador som är svårösta eller hjälp att upprätta en underhållsplan? Eller hjälp med att hitta varsamma sätt att anpassa byggnaden till nya verksamheter och användningsområden? Rådgivningen gäller bara i odlingslandskapet och omfattar inte bostadshus, torp eller andra hus på din tomt. Kontakta vår rådgivare på Ebbalund Byggnads AB med en kort beskrivning och några bilder:

Sven-Erik Sihlberg, ebbalundsmail@gmail.com

Skötsel av värdefulla träd

Har du särskilt skyddsvärda träd på eller i anslutning till din betes- eller åkermark? Vill du veta hur dessa träd och deras värden kan bevaras och förstärkas genom åtgärder som föryngring, beskärning, hamling samt skötsel av miljön runt trädet? Du kan inte få rådgivning för träd på annan mark som tomt eller i skog. Kontakta våra rådgivare på Svenska Trädmästarna AB med en kort beskrivning och några bilder:

Daniel Daggfeldt, daniel@tradmastarna.se

Var finns pengarna för energi och klimatsatser?

Undrar du vilka finansieringsmöjligheter som finns för energi- och klimatrelaterade investeringar och projekt i Sverige? För att underlätta för den som vill bidra till den gröna omställningen har LEKS (Länsstyrelsernas Energi- och Klimatsamordning) sammanställt information om stöden som hanteras av ett flertal myndigheter, regioner och programkontor.

Nu finns det en uppdaterad version av "Var finns pengarna för energi- och klimatsatser?" på [LEKS webbplats](#). Där hittar du 44 olika möjligheter. Målgruppen är företag, akademi, samt offentliga och ideella organisationer. ■

Grön omställning

En grön omställning är nödvändig för Sveriges framtida konkurrenskraft. För att skapa ett fossilfritt och resurseffektivt samhälle behöver vi modernisera vår produktion, vår livsstil, våra investeringar/inköp och våra institutioner.

LEKS arbetar med att lösa problem och skapa möjligheter för näringslivets omställning och öka förståelsen för de företags- och samhällsekonomiska aspekterna av en grön omställning.

Lär mer på www.leks.se.

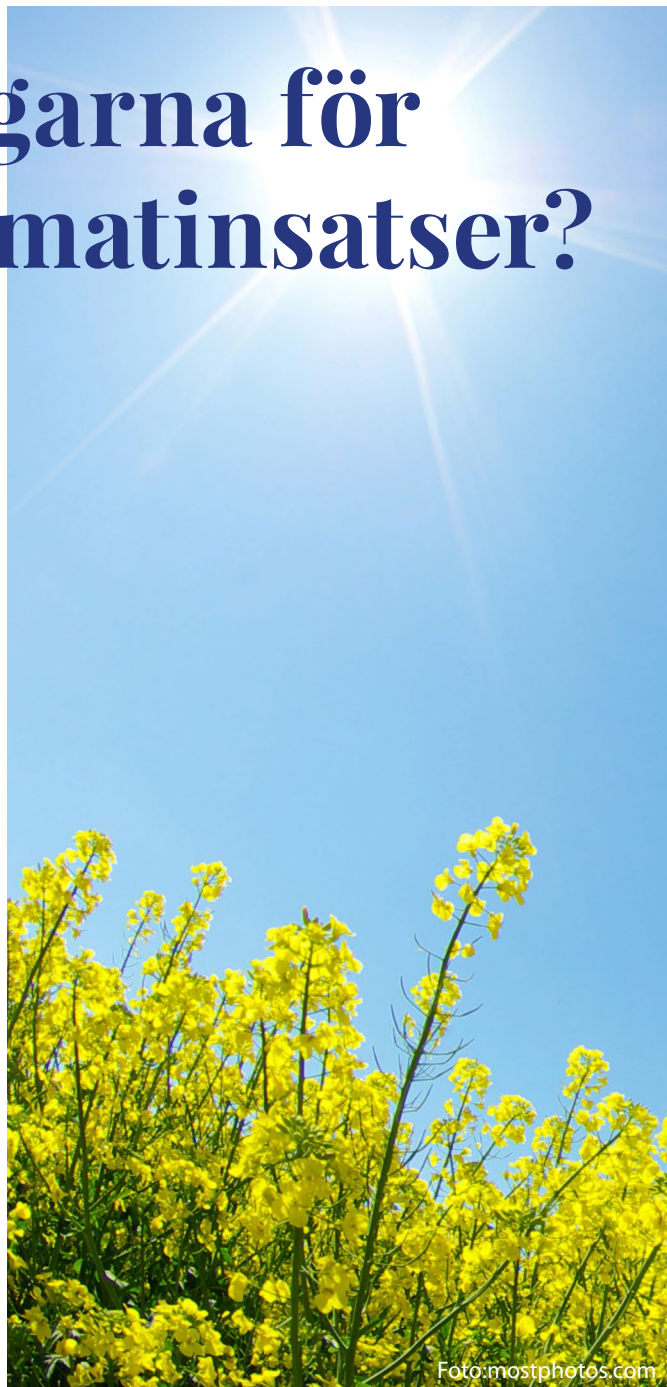

Foto:mostphotos.com